

Prof. dr Bogusław Gruzewski
Uniwersytet Wileński, Litwa
Prezes SNPL w latach 2011–2014

Wchodząc w trzecie dziesięciolecie istnienia SNPL – poszukiwania nowych perspektyw działalności i rozwoju

Na Prezesa Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy (SNPL) zostałem wybrany 29 kwietnia 2011 r.²². Był to okres pokryzysowy, kiedy społeczeństwo w kraju, jak i gospodarka Litwy odbudowywały się i powracały do bardziej stabilnego funkcjonowania po kryzysie gospodarczo-finansowym lat 2008–2009. W sektorze oświaty i nauki wynagrodzenia spadły o 15–20%, poziom bezrobocia wzrósł do ponad 17%, zwłaszcza ucierpiał mały i średni biznes. Jednak kryzys gospodarczy nie miał bezpośredniego wpływu na działalność SNPL. Moim zdaniem, w tym okresie decydującym wydarzeniem było rozpoczęcie w 2007 r. działalności w Wilnie Wydziału Ekonomiczno-Informatycznego Uniwersytetu w Białymstoku (dalej – Filia) – pierwszej filii uczelni zagranicznej na Litwie²³.

Starania o utworzenie uznawanej przez władze i ustawodawstwo litewskie uczelni wyższej z polskim językiem nauczania od początku istnienia aktywizowało działalność SNPL. Pierwszy Prezes SNPL prof. dr hab. Romuald Brazis zgodnie z Ustawą Republiki Litewskiej o nauce i studiach w 1991 r. zainicjował założenie Uniwersytetu Polskiego – niepaństwowej (społecznej) instytucji szkolnictwa wyższego w języku polskim, która została wpisana do Rejestru instytucji użyteczności publicznej RL w 1998 r.

²² Protokół zebrania sprawozdawczo-wyborczego Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy z dn. 29 kwietnia 2011 r., „Rocznik Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy”, t. 10/11, s. 243.

²³ Szerzej o tym: informacja na stronie Uniwersytetu w Białymstoku, <http://www.uwb.lt/o-nas/> [dost.: 30 08 2020].

pod nazwą *Universitas Studiorum Polona Vilnensis*, a trzon jej kadry stanowili zawsze członkowie SNPL. Jednak władze RL nie przyznały prawa wydawania wychowankom dyplomów wykształcenia.

Dlatego można twierdzić, że utworzenie Filii było traktowane jako ogromne osiągnięcie, skutek wieloletnich starań i wysiłków członków i kierownictwa SNPL, ich owocnej współpracy z władzami w Polsce i na Litwie oraz z organizacjami polonijnymi z całego świata. Utworzenie Filii było potwierdzeniem założeń organizacyjnych SNPL i ich zbieżności z potrzebami lokalnej społeczności. Tę tezę potwierdza również fakt, że pierwszym dziekanem Filii był ówczesny Prezes SNPL dr hab. Jarosław Wołkonowski, prof. UwB.

Nie wiem, czy to było moje prywatne mniemanie, czy podzielała je większość ówczesnych członków SNPL, ale zakładałem, że teraz, gdy mamy takie zaplecze organizacyjno-finansowe (baza materialna Filii oraz kapitał ludzki), Filia stanie się centrum organizacyjno-administracyjnym działalności SNPL. Początkowo (w latach 2007–2010) był wyraźny ruch w tym kierunku, jednak z biegiem czasu ta tendencja zaczęła słabnąć, zmniejszała się liczba członków SNPL wykładających w Filii, na ich miejsce coraz częściej przyjeżdżali wykładowcy z Białegostoku lub z innych uczelni z Polski. Coraz rzadziej była mowa o organizowaniu wspólnych konferencji i faktycznie zamiast synergii tych mających zbliżone cele struktur instytucjonalnych, następowało ich oddalanie się. Nie powiedziałbym jednak, że ten proces był bardzo odczuwalny i boleśnie przeżywany. Wszystkie struktury funkcjonowały sprawnie, jednak SNPL musiało się na nowo odnaleźć w takich warunkach. Właśnie w tym okresie zostałem wybrany na Prezesa SNPL.

Teraz, z perspektywy czasu, mogę bardziej wyraźnie określić wytyczne swojego postępowania, ale wtedy nie omawialiśmy zbyt obszernie tych kwestii. Na pracę społeczną zwykle brakuje czasu (chyba nie tylko w SNPL), więc robiliśmy to, co byliśmy w stanie zrobić, aby zaktywizować działalność SNPL, aby członkostwo w Stowarzyszeniu miało mniej formalny charakter, aby publikacje w „Roczniku SNPL”²⁴ miały większą wartość i aby nasza organizacja, zrzeszająca naukowców, stawała się coraz bardziej interesującym partnerem dla odpowiednich organizacji na Litwie, w Polsce i w innych krajach świata (zwłaszcza dla organizacji polonijnych). Przed sobą jako Prezesem SNPL widziałem następujące zadania:

²⁴ „Rocznik SNPL” – <http://www.snpl.lt/roczniki.php> [dost.: 21 09 2020].

1) ustabilizowanie (polepszenie) sytuacji finansowej SNPL, 2) dążenie do popularyzacji Stowarzyszenia wśród społeczności polskiej na Litwie, 3) określenie długości trwania kadencji Prezesa SNPL, 4) zwiększenie uznawalności publikacji w „Roczniku SNPL”, a tym samym jego wartości naukowej, 5) rozszerzenie współpracy międzynarodowej SNPL, a zwłaszcza jego rozpoznawalności wśród organizacjach polonijnych. Pokróćce przedstawie wyniki realizacji tych zadań, ale już w wstępie muszę zaznaczyć, że osiągnięcia SNPL w okresie mojego prezesowania – to zasługa bardzo sprawnej współpracy oraz bardzo odpowiedzialnej i zaawansowanej działalności wszystkich członków ówczesnego Zarządu, do który należeli: Barbara Dwilewicz, Ryszard Gaidis, Henryk Malewski, Mirosław Szejbak, Łukasz Wardyn oraz Brigita Žuromskaite. Obowiązki skarbnika pełniła Henryka Ilgiewicz. W skład Komisji Rewizyjnej wchodził: Krystyna Moroz-Łapin, Irena Mikłaszewicz, Stanisław Hejbowicz (przewodniczący).

Finanse SNPL. W końcu pierwszego roku mojej kadencji (marzec 2012 r.) w kasie SNPL mieliśmy w litach kwotę odpowiadającą 261 euro. W końcu kadencji (kwiecień 2014 r.) pozostawiliśmy w kasie 1808 euro²⁵. Większa stabilność finansowa ma wielki wpływ na działalność każdej organizacji społecznej, a dla SNPL to oznacza większą aktywność oraz gwarancję działalności organizacyjno-wydawniczej. Podstawowym źródłem zwiększania wpływów do SNPL są różnego rodzaju projekty, współpraca z Departamentem ds. Mniejszości Narodowych na Litwie, z Ambasadą RP w Wilnie, z Fundacją „Pomoc Polakom na Wschodzie” oraz inne inicjatywy.

Aktywność SNPL. Tutaj, moim zdaniem, nie wszystko udało się zrealizować. Zakładałem, że z jednej strony, będziemy aktywizować działalność naukową, organizując na szerszą skalę konferencje naukowe we współpracy z Filią, Ambasadą RP na Litwie oraz partnerami z Litwy i Polski. Z drugiej zaś strony, będziemy aktywnie organizować wykłady oraz tematyczne dyskusje dla społeczności polskiej na Litwie, rozszerzymy współpracę z AWPL, ZPL, samorządami na Wileńszczyźnie oraz organizacjami mniejszości polskiej. Pierwszą wytyczną, moim zdaniem, zrealizowaliśmy dość pomyślnie. Już we wrześniu 2012 r., współpracując z Ambasadą RP w Wilnie oraz wileńską Filią UwB zorganizowaliśmy i przeprowadziliśmy międzynarodową konferencję naukową pt. „Polacy

²⁵ *Sprawozdanie z działalności Zarządu SNPL za rok 2011–2013/14 z dn. 24 kwietnia 2014 r. oraz protokół zebrania sprawozdawczo-wyborczego SNPL z dn. 8 maja 2014 r., „Rocznik SNPL”, t. 13/14, s. 328.*

litewscy czy Polacy na Litwie? Problemy tożsamości narodowej (XIX–XXI w.)”, z cyklu „Wileńszczyzna wczoraj, dziś, jutro”. Odczyty wygłosiło 12 prelegentów z różnych krajów oraz placówek naukowych. Swoim uczestnictwem Konferencję zaszczylicili Ambasador RP Janusz Skolimowski oraz Dyrektor Instytutu Polskiego w Wilnie dr Małgorzata Kasner²⁶. W kolejnych latach aktywnie rozwijaliśmy tę działalność i takie konferencje, można powiedzieć, stały się wizytówką SNPL. Pod tym względem wiele słów uznania należy się członkowi ówczesnego Zarządu prof. dr. Henrykowi Malewskiemu, który od początku był inicjatorem i „motorem wykonawczym” działalności organizacyjnej. Gorzej nam poszło z realizacją drugiego celu. Od połowy 2011 r. regularnie organizowaliśmy w DKP wykłady dla społeczności polskiej na Litwie²⁷, zapraszaliśmy pracowników samorządów na Wileńszczyźnie, jak również AWPL oraz przedstawicieli polskich organizacji pozarządowych, jednak w sali się zbierało niewiele osób, wśród których połowę stanowili członkowie SNPL. Należy przyznać, że aktywność społeczna mieszkańców zmniejsza się w wielu krajach Europy (np. w Polsce czy takim społecznie zharmonizowanym kraju, jakim jest Dania), jednak, moim zdaniem, w tej dziedzinie są jeszcze możliwości do działania, o czym świadczy działalność Polskiego Klubu Dyskusyjnego, który popieram i aktywnie biorę udział w organizowanych przez niego imprezach.

Kwestia kadencji Prezesa. Normalizacja długości trwania kadencji Prezesa SNPL była tylko jednym z wielu punktów, które należało zaktualizować w Statucie SNPL. Dyskusje nad zmianami w tej dziedzinie rozpoczęliśmy już pod koniec 2012 r. W Zarządzie mieliśmy dwóch prawników – Henryka Malewskiego oraz Łukasza Wardyna, jednak podstawowy ciężar tych czynności wzięł na swoje barki ten pierwszy. Nowy Statut SNPL został przyjęty jednak dopiero na walnym zebraniu w maju 2014 r., a zarejestrowany w Rejestrze Osób Prawnych RL w dn. 15 września 2014 r. Obecny Statut przewiduje, że „Prezes Stowarzyszenia jest wybierany na okres 3 lat przez Walne Zebranie członków zwyczajnych. Sprawować funkcję Prezesa Stowarzyszenia można nie dłużej niż dwie kadencje z rzędu”²⁸.

²⁶ Materiały konferencji patrz: „Rocznik SNPL”, t. 10–11, <http://snpl.lt/rocznikT11-12.php> [dost.: 23 09 2020].

²⁷ Szerzej zob.: Sprawozdania z działalności Zarządu w odpowiednich „Rocznikach SNPL”.

²⁸ Statut SNPL: [http://snpl.lt/files/Statut_SNPL_\(2014%20r.\)_red..pdf](http://snpl.lt/files/Statut_SNPL_(2014%20r.)_red..pdf) [dost.: 23 09 2020].

Wartość „Rocznika SNPL”. Należy przyznać, że w tej dziedzinie również zrobiliśmy wielkie postępy, głównie dzięki wyteżonej pracy i sprawnym działaniom dr. Mirosława Szejbaka, któremu aktywnie pomagały doc. dr Krystyna Moroz-Łapin oraz doc. dr Barbara Dwilewicz. Jednak należy zaznaczyć, że „Rocznik SNPL” i jego wartość naukowa zawsze była ważnym punktem działalności SNPL. Jeszcze za czasów Prezesa J. Wołkonowskiego były podejmowane próby wciągnięcia go na listę czasopism punktowanych przez MNiSW w Polsce, ale nie były one pomysłne. Były również próby wciągnięcia „Rocznika SNPL” na listę „European Reference Index for the Humanities”, w 2013 r. pomagał w tym dr hab. Zdzisław Gębołyś, członek naszego Stowarzyszenia, ale wysiłki nie zakończyły się sukcesem. Pomimo to każda taka próba miała bardzo korzystny wpływ, ponieważ lepiej rozumieliśmy międzynarodowe wymagania stawiane czasopismom punktowanym i odpowiednio mogliśmy doskonalić nasze pismo, jego strukturę, treść, pracę z autorami i ich tekstami. Można powiedzieć, że po każdej próbie trafienia na listę czasopism punktowanych, „Rocznik SNPL” nabierał nowych barw. Byliśmy pewni, że to tylko kwestia czasu i nasz trud oraz starania będą skuteczne. Tak też się stało. Po kilku latach regularnych wysiłków, w 2015 r. „Rocznik SNPL” uzyskał wskaźnik ICV (Index Copernicus Value) w wysokości 31,06 pkt.²⁹ (za rok 2014). W kolejnych latach wskaźnik ten stale wzrastał (co również świadczy o jakości publikacji i pracy Redakcji), ale o szczegółach napiszą już inni Prezesi.

Rozszerzenie współpracy międzynarodowej. Nie będę się zbytnio rozpisywał na temat działalności SNPL w tej dziedzinie w okresie marzec 2011 – kwiecień 2014 (osoby zainteresowane zapraszam do odwiedzenia strony internetowej SNPL, gdzie są regularnie drukowane odpowiednie sprawozdania z działalności i dokumenty SNPL), ale nieco obszerniej przybliżę sprawę przystąpienia SNPL do Europejskiej Federacji Polonijnych Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych (EFPSNT)³⁰ oraz naszą współpracę z tą Federacją.

Po uzgodnieniu na posiedzeniu Zarządu kwestii przystąpienia SNPL do EFPSNT, wymianie korespondencji z Sekretarzem Generalnym mgr. inż. Januszem Ptakiem (Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Polskich we Francji), w marcu 2014 r., zachęcony przez przedstawicieli Sto-

²⁹ Szerzej o tym: <http://snpl.lt/roczniki.php> [dost.: 24 09 2020].

³⁰ Szerzej o działalności tej organizacji: <https://www.efpsnt.org/>.

warzystwie Techników i Inżynierów Polskich na Litwie (STiPL), a zwłaszcza przez jednego z jego aktywnych członków, inż. Henryka Falkowskiego³¹, rozpocząłem współpracę. W dalszych rozważaniach na ten temat przedstawię opinię obecnego Sekretarza Generalnego EFPSNT mgr. inż. Janusza Ptaka, którą przygotował specjalnie na moją prośbę:

Wstępna opinia Sekretarza Generalnego była jak najbardziej pozytywna, gdyż rozszerzenie stowarzyszenia „technicznego” o aspekt „naukowy” było zgodne z nazwą oraz misją Federacji. Niemniej powierzył on Komisji Statutowo-Rewizyjnej sprawę sprawdzenia kompatybilności statutu SNPL ze statutem EFPSNT, zwłaszcza w kwestii „niezakazanej prawnie działalności gospodarczo-handlowej” SNPL z działalnością „non-profit” Federacji. Kwestie ta została szybko rozwiązana po otrzymaniu paru wyjaśnień odnośnie do pojęcia i zakresu „działalności gospodarczej” i Komisja Statutowo-Rewizyjna wydała przyzwolenie na przystąpienie SNPL do EFPSNT. Natomiast kwestia dwóch stowarzyszeń z tego samego kraju nie miała racji bytu, gdyż charakter i pole działania SNPL były odmienne od STiPL³².

Jednak oficjalne głosowanie i przystąpienie SNPL do EFSPNT odbyło się dopiero 10 października 2014 r., podczas Walnego Zebrania EFSPNT w Wilnie i przekazania rotacyjnej „prezesury” przez Prezesa STiPL inż. Roberta Niewiadomskiego Prezesowi Stowarzyszenia Techników Polskich w Wielkiej Brytanii mgr inż. Piotrowi Dudkowi³³.

W tym samym roku, 12 grudnia 2014 r. Zebranie Walne SNPL jednoznacznie zatwierdziło decyzję Zarządu o przystąpieniu do Europejskiej Federacji Polonijnych Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych. To była swego rodzaju ratyfikacja przyjęcia do EFPSNT i uwieńczenie procedury rozpoczętej jeszcze na początku roku od zgłoszenia akcesu do tej międzynarodowej organizacji poprzez rozpatrzenie wniosku SNPL, aż po Nadzwyczajne Walne Zebranie EFPSNT w Wilnie, na którym po merytorycznej

³¹ Stowarzyszenie Techników i Inżynierów Polskich na Litwie było członkiem EFPSNT już od 2005 r.

³² Tutaj i dalej w artykule w cudzysłowie pochyłą cziönką podaję tekst opracowany przez Prezesa EFPSNT mgr. inż. Janusza Ptaka.

³³ Szerzej o tym: https://www.efpsnt.org/images/aktualnosci/Broszura_15_lat_EFPSNT_2019.pdf, s. 10.

dyskusji, w zgodzie z najlepszymi tradycjami demokratycznymi, stowarzyszenie polskich naukowców z Litwy zostało przyjęte w poczet tej organizacji. W ten sposób EFPSNT, zgodnie ze swą nazwą, przerodziła się z czysto „technicznej” na „naukowo-techniczną”.

Jakkolwiek wszelkie wstępne rozmowy były prowadzone z Prezesem prof. Bogusławem Grużewskim, niemniej właściwa współpraca rozpoczęła się z nowym Prezesem SNPL prof. Henrykiem Malewskim, który objął prezesurę w kwietniu 2014 r. SNPL natychmiast zaczęło odgrywać znaczącą rolę w ramach EFPSNT. Uwidoczniło się to poprzez organizowane przez SNPL konferencje pod patronatem honorowym m.in. Federacji i do udziału w których były zapraszane pozostałe stowarzyszenia członkowskie. Jednocześnie informacje o konferencjach SNPL były umieszczane w witrynie internetowej i w wydawnictwie „Flash Info” Federacji. Należy też podkreślić udział Prezesa prof. H. Malewskiego w debatach III Światowego Zjazdu Inżynierów Polskich we Wrocławiu w 2016 roku oraz członków SNPL prof. dr Wojciecha Stankiewicza i dr inż. Mirosława Szejbaka na IV Zjeździe w Krakowie w 2019 roku. Udziały te świadczą o istotnym wkładzie naukowców i ich poczesnym miejscu w świecie inżynierów i techników...

Przystąpienie SNPL do EFPSNT, moim zdaniem, może być określone jako nowa strona w historii działalności SNPL, które przekroczyło swoje granice narodowe i wypłynęło na szerokie wody współpracy w przestrzeni europejskiej. Cieszy też fakt, że nasza działalność w tej przestrzeni jest postrzegana pozytywnie.

Krótko podsumowując działalność SNPL w okresie mojej kadencji, teraz, z perspektywy końca 2020 r., śmiało mogę stwierdzić, że wszystkie nasze działania były skuteczne. W kolejnych latach Stowarzyszenie rozwijało swoją działalność, powstawały nowe inicjatywy, a dobre praktyki były owocnie kontynuowane. Zrozumiałe, że funkcjonowanie stowarzyszeń, podobnie jak życie ludzi – ciągle faluje i się zmienia, coś się rodzi, coś trwa w stagnacji, a coś umiera i zanika, jednak życie wciąż trwa. Mam nadzieję, że podobny los czeka SNPL – będą się zmieniali Prezesi, będą umierały jakieś inicjatywy, będą odchodzili i przychodzili nowi członkowie, może kiedyś znów zostaną zmienione niektóre punkty Statutu, a jednak SNPL będzie trwało, z korzyścią i odpowiedzialnie służąc społeczności polskiej na Litwie, europejskiej nauce oraz ruchowi polonijnych stowarzyszeń naukowo-technicznych.